

obrazi

katedra

LITERARNA PRILOGA

MARIBORSKIH ŠTUDENTOV

Janez sever razmišljanja

Človeku se vsiljuje misel, ko ob vrsti razgovorov, razmišljanj in polemik, ki jih v zadnjem času zasledimo na najrazličnejših mestih in v najrazličnejših oblikah, s svojo širino in nepoznavanjem najpogosteje zgreše resničnost spornih vprašanj in položaja. Navzlic temu se nadaljujejo z uporno inercijo nevidnega začetnega impulza o katerem naravi danes, sploh več ne razmišljamo.

Lepota je usoda bitja resnice, kjer resnico označuje razkrivanje tistega, kar se prikriva. Lepo ni tisto kar je všeč... beremo v delu nemškega filozofa Heideggerja. S to temeljno mislijo, da je lepota usoda bitja resnice, stojimo brez dvomljenja. S to tezo v socialistični družbi, ki želi okrepiti, ali celo oblikovati svojo lastno kulturo, stojimo, ker ona z Marxovimi estetskimi mislimi obstaja kot dober povod za ustvarjanje nekega resnega kriterija. Vsa vprašanja kulture izhajajo iz njenega osnovnega kriterija in vsa vprašanja o kulturi, so vprašanja njenega kriterija. Zelen bi govoriti o teh kriterijih.

Toda danes se na nekaterih mestih nenadoma pojavljajo ravno tista hotenja in nameni, ki jih moramo premagati. Kot rezultat nerazumevanja stvarnega cilja in metod široke akcije s katero bi se naša sodobna umetnost resnično izčistila na tistih mestih, kjer je to potrebno; kar se razumljivo ne more čez noč z gotovostjo določiti, ni in ne more biti zadosten razlog za dojetanje neke skrajne nemogočnosti tega poizkusa, se pojavljajo v strahu pred nekimi izmišljenimi »objektivnimi« nevarnostmi težnje, za ponovno rehabilitacijo vseh vrednot, katerim bi bilo potrebno prepustiti, da se v teku časa same odredijo, (saj one sploh ne morejo obstajati v nekem abstraktnem času, brez bitnega medsebojnega odnosa v vsaki družbeni skupnosti), razdvojijo ter ocenijo. Iz te misli, ki v imenu neke relativne »svobode« zagovarjamo samo najnavadnejši kaotični relativizem, ki je ravno dovel do dnevne umetniške hiperprodukcije, kateri je na mnogih mestih bilo merilo dnevna konjunktura in dnevni sijaj zunanjih efektov, in ne stvarna sposobnost in potreba kreativnega angažiranja v dinamiki našega sodobnega sveta, izhaja čudno dojetanje o kvaliteti kot garanciji kvalitete, o »ustvarjalni sterilnosti« naših umetnikov npr.: kot posledica neurejenih izdajateljskih razmer. S to gesto, kar ni težko zaključiti, se

najlaže obide vprašanje lastne odgovornosti vsakega ustvarjalca pred nalogo svojega časa, ki ni postala njegova individualna, notranja in neposredna naloga. Da bi se odgovornost čisto prenesla na neke negativne »zunanje« odnose, katere neusmerjenost poskušamo obiti resničnom ustvarjalno kritiko ustvarjenih in obstoječih del, in mnogokrat preidemo v jalovo, predpubertetno estetiranje o: avtonomiji umetniškega dela, o njeni lastni resnici in posebni stvarnosti, o vrednosti katere vedno nadžive njeno dnevno nalogo, pogojenost in podobno; predvidevajoč, da se takšni razgovori zadržujejo samo na nujnih predpostavkah vsake ustvaritve, v kateri nikoli, niti danes, ni treba dvomiti. Če razumemo, da se umetniško delo lahko definira kot posreden odraz sveta, ustvarjen z neposrednim izrazom ustvarjalne individualnosti, moramo nujno zaključiti primarnost tega drugega elementa (neposrednega izraza), a vsako estetsko vrednotenje bomo utemeljili na njegovi odprti kritični analizi. Zaradi tega se odpovedujemo nekih splošnih potreb estetskih norm, ki bi

neprestano ponavljale tiste splošno znane zakone, brez katerih je delo nemogoče zamišljati.

Govoriti samo o onem kar se resnično pozna, nasprotovati v polemikah in razgovorih z podkrepljenim osebnim stališčem in ne splošnim, z abstraktno frazo ali bilo čigavimi citati, ki so mnogokrat samo paravan za prikrievanje lastnih miselnih prazin; angažirati se v procesu pozitivnih in produktivnih prevladovanj obstoječih odnosov med zahtevami, smo danes dolžni izpolniti ne zaradi nekkih zunanjih pritiskov, nam tujih hotenj, temveč po nalogu samega poziva in delovanja v katerem smo. V tem delovanju je nujnost obrambe stvarnih vrednosti, in borba za zaupanje, ki jih one zaslužijo, ena od osnovnih nalog, pri katerih je vsaka na hitro formulirana in površna proizvoljnost lahko obojestransko škodljiva. Danes nam ni treba več govoriti o neki umetnosti, o kateri sanjamo, temveč o oni katero že imamo, katero želimo in katero lahko imamo.

franček rudolf danes

I.

Velik zlat venec.
Umetne rože
prekrivajo napis na spomeniku.

Kot gobe se po izgubljenem dežju
zde spominski kamni:
Prvi vod tretje čete
Drugi vod druge čete
Ženska četa
Ambulanta

Redek gozd. In mir.
In osemindeset imen:
Silva
Rajko
Mrož
Sarh

Ljudje so vas odnesli iz te samote.
Tu naj bo dež, spomin na smrt.
Shranili so vas v sebe, zdaj grade
vam spomenik:
To našo zemljo.

II.

Biti mrtev.
Izpremenjen
v sonce in v kruh (za ljudi)
v pisane žoge (za otroke)
in v štirioglat kamen (za dež).

Otroci se pred suhimi venci
spremene v težko dihajoča drevesa.
Vonj po smrti jim stiska srca
in megli oči.
Počasi odložijo težko cvetje
pred spomenik
in domov grede stečejo po gozdu
kot srnice, kot ptički:
pozabiti, pozabiti.

Odraslih ne prestraši smrt.
Zamišljeno korakajo med kamni
in se smehljajo.

Ta naš sončni svet je najbolj lep
zato
ker nam posojen je
in podarjen
za kratek čas, le za toliko
da ga podarimo
in razdelimo
naprej.

Samo nek tepec me je vprašal:
Koliko je vse to, ta žrtev,
koristila NJIM samim?

III.

Iz teh granitnih kock
bi naredil osti in kije
za vse slabe dijake

za vse pijance
za vse, ki so dobili po pomoti
preveliko plačo
in tega niso opazili.

Za vse, ki dan za dnem molče,
za vse, ki ni dovolj jim fičo
in si žele
mercedes.
In za vse mlade pesnike, ki jih v
šoli
niso naučili
da ni noben veliki pesnik zgodovine
pisal pesmi o sebi.
To tu — to sploh ni spomenik.
To je markacija.
Nekje drugje
pogumni Pohorski bataljon
ima lep spomenik.

A lahko bi imel še lepšega
še
še
in še lepšega.
Ker
tak spomenik
nikdar ni dovolj lep.

IV.

Človek skuša biti
otrok.
Zamakne se v ganjenost na mamin
rojstni dan, potem pa spet nori.

Človek skuša biti
vernik.
Zgradi mogočen spomenik, svetišče,
Obišče ga, pomoli,
potem pozabi na svoj dolg.
O da! Predvsem pa, človek včasih
hoče biti
človek!

V.

Ko sem odrasel, zlezal sem
na barikado:
No, daj, naredi kaj
iz tega življenja.

Nekoč sem znašel se na kraju vaše
smrti.
Priznam, da ste me razjezili.
Kako zelo vam je uspelo
živeti!

marija vizjak mirko

Preden sem ga videla, sem se počutila dokaj neprijetno. Ne vem. Morda zaradi tega, ker še nikoli nisem opravljala česa podobnega, ker si nisem znala predstavljati, kako bom vso stvar speljala in ker sem se nenadoma dozdevala sama sebi premlada za take stvari.

Dopoldne sem prebrala spis. Skopec besede na mrtvem papirju. Čas, ki me je zazibal v spanje med štirimi stenami v tem kratkem obdobju, je vzbudil v meni strah pred stikom z resničnim utripom dečka. Doslej je bil zame le spis z določenim imenom, vkleknjen v mizni predal.

Slednjič mi je uspelo prepričati se, da bo vse skupaj le slučajno srečanje, ki sem jih bila vajena, in odleglo mi je. Odigrala bova igro prijateljstva, v kateri si bova v teh nekaj urah prizadevala odmisлити si resnico in odložiti namen najine poti v neskončnost in potem bo on ostal »tam«, jaz pa se bom vrnila po isti poti.

Deček je bil svetlolas in skoraj za glavo večji od mene. Čakal me je pred vrati, brez prtljage, z nasmehom, sproščen.

»Vi pojedete z menoj?« je vprašal. Z nagnjeno glavo in puhaštim obrazom je ubral podoben način nagovora kot moški, ki se približa ženski, ki mu je všeč. Morala sem se nasmehniti.

»Da,« sem odvrnila. »Čisto slučajno.« Neumom bi bilo. Kakor da bi se opravicevala.

»Se peljeva z vlakom ali z avtobusom?« je zopet vprašal in me od strani ogledoval. Kateri način naj uberem, da bi bilo najbolj prav? Razlika v letih med nama ni tako velika, da bi lahko igrala pokroviteljstvo. Odločila sem se, da bova popolnoma enakopravna teh nekaj ur, da bom prisluhnila njegovemu naglasu in mu sledila.

»Z avtobusom,« sem odvrnila. »To je dobro,« je dejal negibno, »čeprav sploh ni važno. Dostikrat sem se vozil precej neudobno.«

Prišla sva do postaje. Sklenila sem, da na zunaj ne bom zasledovala njegovih gibov. Imeti mora občutek, da popolnoma zaupam vanj.

»Smem stopiti malo na stran?

Rad bi nekoga pozdravil,« je dejal in me pozorno opazoval.

»Seveda,« sem odvrnila brezbrizno, »samo da ne zamudiva vstopa.«

Nagovoril je dečka drobne postave s skuštrano glavo. Bil je dosti večji od njega in skoraj dobrohotno se je sklanjal nadenj in mu nekaj dopovedoval. Večkrat se je ob tem obračal k meni in se nasmihal.

Potem smo vstopili. Tudi tisti deček. Sédel je daleč izpred naju.

»Hoče biti sam,« mi je dejal. »Moj prijatelj je iz prejšnjega doma. Že dvajsetič je pobegnil domov, pa se mora vedno znova vrniti. Prepričati sem ga hotel, da je vse skupaj brez smisla, ker ne more biti doma. Zaveda se tega, pa vseeno trdovratno buta z glavo ob steno. Sodišče ga je poslalo.«

»Kdo je poslal tebe?« sem ga vprašala. Bilo je nepošteno, saj sem vse vedela.

»Mene?« Ni bil nezaupljiv, le igral je, kakor jaz.

»Mene pošiljajo od doma že od nekdaj.«

»Zakaj se potem vračaš?« — Ne bi smela tako vprašati.

»Hotel sem urediti neke stvari,« je odvrnil resnobo. »Drugi predolgo odlašajo in kadar store korak, je vedno prepozno. Tako so me naučili, da vedno sam urejam svoje stvari. Če se upreš, te pri nas še opazijo, drugače vse spi.«

»Kje je to, pri nas?« sem vprašala s poudarkom. Imela sem občutek, da govori malce samovšečno, čeprav je bila na dnu grenkoba.

»Pa, pri nas, v domovih.«

»Si uredil tiste stvari?« sem obrnila pogovor.

Zamahnil je z roko:

»Nanjo se človek ne more zanesti. Na to vedno znova pozabim, kadar sem daleč. Pisal sem ji, pa ni bilo odgovora in ker sem bil sit vsega, sem ukradel tistih tisoč dinarjev in se pripeljal domov, da bi mi sama povedala. Pa me ni bila vesela. Imel sem celo občutek, da komaj čaka, kdaj bom spet odšel. Žal mi je.«

»Na koga se ne moreš zanesti?«

»Ah, na mamo,« je odgovoril in pogledal v stran. »Vedno obljublja v prazno. Naveličan sem že vsega. Rad bi bil doma. Pisala mi je, da bom dobil službo in bom stanoval pri njej. Zdaj si je našla spet nekoga. Pravi, da se bo poročila. In spet bom nekemu nekaj časa govoril oče. Pravemu nisem nikoli. Samo ne vem koliko časa. Pravzaprav se rad vrnem tja. Zdi se mi, da me tam vsaj nekdo pričakuje. Res, da samo zaradi tega, da bi me kaznoval, pa vendar me pričakuje.«

»Ne bodo te kaznovali.«

Omalovažujoče me je pogledal:

»Pa bodo. Obleči bom moral prোগasto pižamo, zaprli me bodo med štiri stene in nekaj bom moral rezljati. Ves dan in še en dan in še nekaj dni. Pa je vse skupaj brez smisla. Naveličan sem tega. Rad bi počel nekaj koristnega. Veselil sem se tiste službe. Pa pravijo, da doma še nimam urejenih pogojev in da se moram vrniti, tja' še za nekaj mesecev. Pravijo, da naj počakam, da se mama poroči. To me ne moti, naj živi s komerkoli, tudi jaz bi rad. Nikoli ji ni bilo dosti mar zame. Nekeč mi je slučajno uspelo prebrati o meni neko poročilo. Tam je pisalo, da sem bil nezaželjen otrok.«

Vse to je pripovedoval hladno in neprizadeto, z nagnjeno glavo in rahlim usmevom nad samim seboj in bila sem presenečena.

»Zakaj so te prvi poslali od doma?« sem vprašala in pogledala skozi okno. Ni hotel, da ga gledam v obraz.

»Pobegnil sem čez mejo. Tudi kradel sem, čeprav sedaj sam ne vem, zakaj sem počenjal vse to.«

»Si se hotel uveljaviti?«

»Morda.«

Ustavili smo se. Vprašal me je, če lahko izstopi.

»Brez skrbi, ne bom vam pobegnil, tudi sam bi se peljal naravnost tja.«

Prvič mi je dal odkrito čutiti, da se prav dobro in ves čas zaveda, da sedim zato zraven njega, ker moram, ker je pod mojim nadzorstvom in da se pogovarja z mano le zato, ker rad govori in ker ve, da je njegova zgodba meni že tako do potankosti znana. Nobene zaupljivosti ni želel od mene sprejeti, niti kaj svojega

darovati. Bil je prijazen in nič več. In žal mi je bilo, ker mi je postal zelo blizu, pa vendar nisem mogla do njega.

»Imaš kaj prijateljev, tam?« sem ga vprašala, ko smo nadaljevali vožnjo.

»Imam. Enega. In nič mu nisem povedal, da bom pobegnil.« Nekaj, veselju podobnega mu je prešinilo obraz.

»Kako si pobegnil?«

»Zadnje dni sem bil dober, ker sem se umiril. Pričakoval sem, da bom kmalu odšel od tamkaj, zato sem vse zelo potrpežljivo prenašal. Pisma od doma pa ni bilo in tisti dan, ko sem bil že zelo nestrpen, čeprav tega na zunaj nisem kazal, so me za nagrado poslali v mesto po pošto in mi dali s seboj tisoč dinarjev. V trenutku sem se odločil. Denarja nisem hotel ukrasti. Mama ga bo vrnila.«

»Vem,« sem dejala, »saj ga nosiva s seboj.«

Verjetno mu je bilo všeč, da sem dejala »nosiva«, ker me je prvič naravnost pogledal v obraz in se mi nasmehnil.

»Boš videl,« sem dodala, »vse se bo uredilo, samo malo še potrpi.«

Nič ni odgovoril. Potem sva dolgo molčala.

Autobus se je ustavil in izstopila sva.

»Poti ne poznam, moral me boš ti voditi.«

»Saj ni daleč.« Postal je redkobe-seden.

»Kakšne občutke imaš?« sem ga vprašala.

»Ne vem. Neodrejene. Malo sem ga polomil, pa bom že prebolel tisto pižamo in rezljanje. Samo bojim se, da mi ne bodo zaradi tega podaljšali. To sem moral urediti,« je približal na koncu. »Ne čutim se kri-vega.«

»Razumeli bodo, bodi brez skrbi.«

Spet me je nejeverno pogledal in puhnil skozi nos.

»Mogoče — a oni marsičesa ne razumejo. Preveč nas je, pa je vse tako bolj povrhu. In tudi če razložiš, je na zunaj vse strašno revno in nepomembno, da se sam sprašuješ, za čem se pravzaprav poganjaš.«

Potem sem ga videla še poslednjič v progasti pižami. Odhajal je v peto nadstropje. Pomahal mi je in se mi spet tako navidez brezskrbno nasmehnil.

»Če hočeš, pa piši kaj,« sem zaklicala za njim.

»Saj ni kaj pisati. Potem samo čakaš na odgovor,« je odvrnil in se dalje smehljajal...

andrej brvar

LJUBIL BOM STEKLENICE

Ljubil bom steklenice.
Tiste z nalepki,
ki imajo videz poštenih žensk,
in tiste brez njih,
ki so kot dekleta z ulice.
Skozi odmašena usta
bom sesal vino,
kot vrelo kri
komaj ubite živali.
Samo moje bodo,
čeprav jih bom kupil.

cele, ko jih bom razbil,
me bodo ranile,
ranile do krvi.

ZIMSKO POPOLDNE

Sneg za okni naletava,
med prsti volna se beli,
z belim vencem je obdana glava,
v svetlobi beli babica sedi.
Prstov trudnost se loteva,
šklanja glava se, zapro oči,
rožnat plamen dogoreva,
okno bolj in bolj modri.

KONEC PRAVLJICE

Kamen je v ribnik zagnal,
vstala sta
in se razšla.
Spet se gladina zjasni,
kamen na dnu
na dnu obleži.

ivo čimerman

BREZ DIRIGENTA

Med pismi
v mojih prsih
in pismi
ki jih pišeš
ni glasbe.

Med pismi
v mojih prsih
so debele knjige
vezane v usnje.
Nežnosti,

plešite
z nitmi
tvojih dotikov.

Med pismi
v mojih prsih.

Bila si metulj
z jase smrek
in domotožje
vojaka s puško.

Takšno te nosim
med pismi:
skuštrana si požvižgavaš
v poletnem pikčastem krilcu
murnom praviš:
bedaki,
ker v cvrkutanju
ni čutiti
dirigenta...

vladimir gajšek

pomladna pesem za mrtvo sestro

I.

Prišel sem iz daljnih, mrzlih krajev
na breg domače reke — dih belih, cvetočih akacij opaja moje oči,
sonce je umilo pobočja, kjer rasejo trte,
spet so ljudje med hišami, s starimi maskami na obrazih
prišel sem, da pozdravim tvoj grob, kjer rasejo marjetice,
da v tej pomladni zemlji, tako mehki in domači
začutim prvo otroštvo z bosimi nogami.
Sedaj mislim nate, ljuba sestra,
na mrzle kraje, kjer veje veter bel,
kjer sneg tke neskončne ravnice in v mraku
odhajajo
nagi, stiri vojaki skozi sajasta mesta smrti.
Toda to pomlad — zdi se mi,
da greva preko naših polj, kjer žito — živo zlató utripa,
da lahko obiščeva gozd, kjer sva iskala gobe in maline,
da si razkuštrava lasé,
se zjočeva
in zopet zasmejava v brezskrbnem veselju.
To pomlad — te vidim
v luči spolzkega, aprilskega meseca med tančico oblakov in deževja,
kako občuduješ moje srece,
grgrajoče srce iz mišic,

mojo mastno, rdečo, pojočo kri,
moje zveneče besede,
mojo strast in moje prazne roke,
ko stopam med ulicami kot slepec,
ki bi rad zagledal otroško dušo.

II.

Čeprav stanujem v kleti,
okno je mrežasto in vsak pogled mrtev
čeprav stanujem v grobnici,
kjer od betona polzijo težke kaplje, kakor mrak,
živim!
Moje hrepenenje vrši, kot roj čebel skozi železne križe
in se opaja z medom sanj,
ponoči se vrača v zatohli panj —
vsak dan umre
in drugi dan se rodi znova.
Mar je Pravica v tvojih črtah obraza
Afrodita življenja?
Morda je te sen, ki tli in počasni dogoreva.
Moja usoda, nekoč polna žalosti
se je danes odela v belo obleko neveste.
In njene prsi so slajše,
kot prsi lastne matere.

III.

Kadar ni luči, ko se z odprtimi očmi zasanjam v strop,
ko smrad po krvi in kosteh in po znoju napolni beton
se spomnim nate,
o, prezgodaj mi vzeta!
Se te čutim, se slišim
tvoj mrtvi jok, iz sklenjenih, koščenih ročic prihaja
očenaš in vse molitve,

ki jih nažebrajo ljudje v črnem iz včerajšnjih sanj.

Na drevesih je zgnilo sadje tvojih sanj o mladosti.

Lakote vojne,

kot žena z ugaslimi zenicami, s krvavimi rokami

je brez usmiljenja raztrgala tvoje telo.

Nad stropom je streha, na nebu se morda ljubijo lastovke

ali veter, ki poljublja griče, oškropljene s krvjo zadnjega sonca

ali kukavica, ki v lenih popoldnevih poje tako otožno,

ali mesec, ki grabi device noči in zvezde —

nad stropom je še streha, kjer počivajo golobi.

Ti prisvitaš v moji notranjosti kot jutro,

ki napolni naravo s svetlobo in mladostjo,

ne gledam, če zvöne kdaj pa kdaj kak cvet,

ali če umre stara ptica —

tudi ne jočem več zaradi tvoje smrti,

o sestra!

Poglej, jaz živim!

Tebi nisimo odprli vrat, odšla si daleč, daleč...

izvir čiste vode je zacurljal in usahnil,

odšla si nevedna in srečna.

Tako vsak dan umiram s sijočimi očmi.

IV.

Danes jih imaš osemnajst

v mrzli zemlji.

Danes si brez imena, —

prekopali so tvoj grob.

Ali lahko oslepiš oči, ki prvič spregledajo?

Danes jih imaš osemnajst

v tej pomladi. Vem,

tudi tisoč let bo minilo in ti boš kot prerोजना.

Čutim te v sleherni stvari in te nagovarjam.

Stojim ob drevesu

in kri se pretaka v njegove žile,

gledam ptice, sam sem med njimi,

na večer poslušam žabe in z njimi regljam.

Čutim te v vsej naravi, kot otrok

a ljudje mi poklanjajo novce zaničevanja.

Pohlep, v oklepu hinavske čednosti jim sije v tresočih rokah

in sedaj so mi prebodli usta in grlo.

Ljudje, ki ne vedo

kaj in kam z življenjem,

ljudje, ki lahko mečejo utripajoče zlató v neskončne snežne ravnice,

se bodo izgubili v lastnih očeh.

In, če bodo kot marjetice,

jih bom ljubil, sprejel jim bom vase,

ker samo umreti

božo znali,

morda jim bo to poslednji užitek.

V.

Prišel sem iz daljnih, mrzlih krajev
na breg domače reke — dih belih, cvetočih akacij opaja moje telo,
sonce je umilo pobočja, kjer rasejo trte
spet so ljudje med hišami, s starimi maskami na obrazih.
Prišel sem, da pozdravim tvoj grob, kjer rasejo marjetice,
da v tej pomladni zemlji, tako mehki in domači
začutim prvo otroštvo z bosimi nogami.

peter baloh

TVOJ OBRAZ,

komaj viden v množici,
zbeži ob meni
hitreje,
kot žarometi,
ki nekoga iščejo.
Dotik rok
je podoben suvanju
s komolci.
Tako hitro vse beži,
da ti niti ne morem reči:
Dober dan.

NAME PADAJO

kot na membrano bobna
težki in neurejeni udarci.
Vsak, tudi najmanjši
stanjša membrano
in odmeva je vedno manj,
ker se skriva,

in noče bobneti,
da bi ves svet zvedel,
kako udarjajo po nekem bobnu.
Sele, ko bo počil,
se bo po vsem svetu razvedelo,
da so nekoga ubili.

Literarno prilogo urejajo: Glavni urednik: JANEZ SEVER; poezija: FRANČER RUDOLF; proza: MARIJA VIZJAK; esej-kritike: MIRO KODRIČ; satira-humorske: MIRO KRAMBERGER; tehnični urednik: MIJLA LAVRIČ.

šandorov vanč dolgi janoš brani mlin

Stari Štefan je z milino otipaval in gledal brsteče popke na brajdah. Vsako jutro je izza brajd zrl hiteče ljudi, odzdravljaj, kramljaj o vremenu, politiki — vsako trideseto je sprejemal poštarja, ki mu je prinašal pokojnino. Brajde so med tem brstele.

»Ha, nekaj se dogaja,« si je dejal to jutro in prisluškoval vpitju po vasi. »Zopet je padel komu otrok v nepokrito apneno jamo. Saj, ko nihče več ne pazi na njih.«

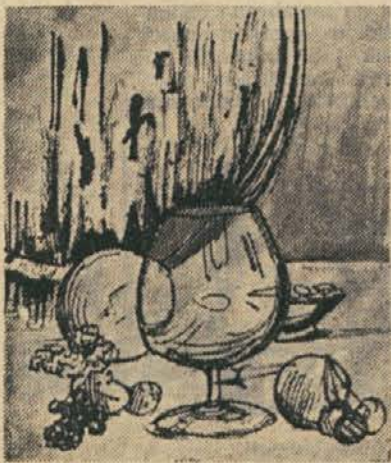
»Števan, Števan,« je zavpila soseda Fani, ko ga je zagledala pod brajdami.

»Haaa? Bog daj. Kaj pa je?«
»Števan,« je zahlipala, »mlin nam peljejo!«

»Haaa?«
»Prišli so neki pasji sinovi, hudič jih oplazi, rušiti mlin.« Števan se je zazijal v njen debeli, top obraz iz katerega so kakor gnila jabolka zrla oči. Izza Fani je sopihal Dolgi Janoš z brega.

»Ljudje, kaj zijate, ljuuudje, dajte zgrabite vile in jih poženite rakom žvižgat! Zgrabite vile, sekire, puške! Zgrabite! Njegovo dolgo telo, nagnjeno za spoznanje naprej, je zakolovratilo mimo njiju. Bil je razoglav, dolge roke so mu opletale izza mahedravih hlačnic; iz brezzobih ust mu je visela pipa, kakor staremu čevlju jezik. »Na njih,« je vpil hiteč po cesti na breg. Števan je še vedno buljil v Fani. Ni razumel kdo ruši in kaj peljejo. Vedel je, da se je nekaj strašnega moralo zgoditi ko Janoš tako divja in to peš, on, ki se še k sosedu pelje v zapravljivčku.

»Kdo ruši? Kako naj jaz vem? Kdo drugi kakor komunisti. Rusi!« je hli-

pala Fani. Števanu so od začudenja očala zdrknila na konec debelega, od mozoljev nabrekli nosu.

»Kakšni Rusi? Ne razumem?« je priznal. »Aaaa, seveda, tisti iz Madžarske. Kaj bomo z vilami proti Rusom?« mu je pobilnilo. Prisluhnil je, če se morda sliši že streljanje. Nič. »Ja in kje je oblast? Ha?« si je mrmral ter stekel proti gumnu po vile. Izza Šnajderjeve hiše se je vsula

truma žena. Valile so se proti vaške-mu središču, kot povodenj, s sabo so vlekale za roke otroke, v rokah pa nosile vile in sekirice. Pred njimi je kolovratil Dolgi Janoš. Noge je neverjetno hitro prekladal v ritmu peklenstva in vpitja, ki so ga povzročale ženske. Odpeta, izvlečena srajca je opletala okrog njega, kakor zastava na barikadi. Ko je s procesijo prispele do dereža, se je zazijal v Števana:

»Ja Števan pri Kristusovi krvi, kje vas je več?« Nebogljeno se je sukalkal naokrog. Žene, ki so drvele za njimi, so se zapodile naprej po cesti. »Na njih,« je zatulil Janoš za njimi. »Na njih, da jih stolčemo, da ne bodo slišali grmečega bogal! Ljudje, na njih!« Njegova brezzoba čeljust je neverjetno spretno oklepala pipo, ki mu je visela iz levega kota ust vse do prsi. Stari Števan se je ob njem prestopal z noge na nogo ter brisal očala.

»Ha,« je dahnil Števan.
»Na njih,« je zatulil Dolgi Janoš. »Udari, uudddaariiil,« je tulil, nato se mu je zaletelo. Pograbil je pipo iz ust in si z veliko roko obrisal usta ter solzne oči, nato še srajco po kateri so mu kanile sline.

»Ha, Janoš,« je zopet začel Števan. »Glej ga hudiča, udari! Pazi ga, udari!« je zavpil Janoš. Števan je v strahu poskočil, se obrnil misleč, da so že tu. Pograbil je vile krepkeje, ter se začel vrteči. Nič. Le po cesti iz Sebeborceev so hitele žene. Spreddaj je vsa zasopljena racala Vilma. Njeno debelo telo se je premetovalo sem ter tja, velike prsi, mehke kakor sveže omešeno testo, so ji poskakovale po trebuhu. Za njo so hitele žene z Vreja. Rute so jim zlezle nazaj, dolgi nepočesani lasje so jim prepletali obraze. Izza njih je hromi Kalman potiskal svoj voziček. Ob Janošu in Števanu so se ustavile.

»Grom vas oplazi, naprej, na njih, proklete barabe,« je zatulil Janoš. Pograbil je pipo iz ust ter z njo kričal iznad žensk. Ljudje so se zbirali okrog njih, prišli so še možje z brega. Hiteč so se drli, stari Ferenc, slok, srednje velik možakar jih je prepil:

»Poslušajte, to ne gre samo tako pred cevi mitraljezov in katjuš, to je fakt. Stvari se je treba lotiti taktično. To je fakt.«

»Udari pasje sinove, udari,« je zavpil Janoš ter izvlekel iz suknjičevega žepa trebušasto steklenico. Nekaj vsebine je zlil v izsušeno ustno votlino, nekaj po kosmati bradi.

»Ja,« je povzel Karol, »stvar je treba premisliti naokrog stoječi možje so mu pritrjevali.

»Premisliti, taktično, to je fakt,« je pritrdil podkrepjen Ferenc.

»Daj bog, pa crkni,« je zastokal Dolgi Janoš. »To je fakt. Tristo bogov namalnih, taktično, mi taktično, oni pa peljejo in rušijo!« Nebogljeno se je ozrl po prisotnih, nato se je zadržal na žene:

»Kaj zijate, gromska strela, babe? Na njih! Naprej! V vas ne bodo streljali, ti beštijini sinovi. Udari naprej! Otroci nazaj!« je zavpil za mularijo, ki se je hotela zmuzniti mimo njih. »Domov!« Zamahnil je z roko. Pipa mu je odletela daleč čez plot na Števanovo dvorišče.

»Ali rušijo samo mlin, ali tudi opekarno?« je vprašal Števan. To ga je mučilo. »Sam sem montiral nove stroje, skrival jermene izpred divjih partizanarjev, ki so se vsuli po osvoboditvi iz skrivališč in sedaj to, toliko let po vojni Kje je oblast?«

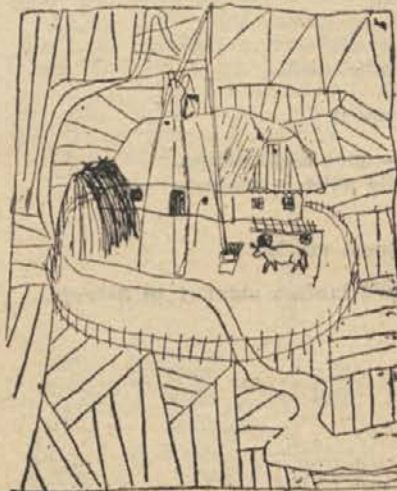
»Oblast? Oblast si tišči glave pred občinskim poslopjem! In če samo strela, razumi vendar: danes mlin, jutri opekarno, potem nas.« Števan

je vztrepetal. Ljudje so prikimali. Gruča se je večala kakor ose na kapljici mošta.

»Da,« je povzel Ferenc. »Danes mlin, jutri opekarno, potem nas. To je fakt.« Iz vasi se je slišalo vpitje žena in otrok.

»Kaj zijate?« se je zadržal Janoš. »Na njih, preklete seme, ki nam kolje žene!«

»Nanaaa nnnjiih,« je jecljajoč zavpil Sanji, »ajjjddidi, ggglllemomo.« Utrgal je planko s Števanovega platu ter z njo mahal nad glavo. Gruča se je premaknila. Dolgi Janoš je mahal spredaj ter vpil, za njim so capljali ostali. Ko so prišli do Vrbanovega križišča so zagledali Janošev koleselj in vanj zapreznega Pubija, ki je dremal na soncu. Janoš ga je tu pozabil

ko je divjal po ljudi na breg. Zlezal je na koleselj, kakor ženska na kolo, se obrnil in zavpil:

»Kaj onegavite? Vzpnite se in gremo!« Nekaj mož se je vzpelo na koleselj. Planke, vile, toporišča od sekir, vse to je štrlelo iznad glav na pozibavajočem se koleslju. Dolgi Janoš je stojel poganjal konja. Njegovo telo se je kakor gosonca na pajčevini zvijalo v ritmu gugačočega koleslja, možje okrog njega so se držali svečano kakor Habakuk, ko so ga angelčki nesli v Babilon.

»Na njih,« je vpil, »ne bodo ga ti kurvini sinovi. Ha, mrha stegni to svoje zasmrajeno telo in potegni hitreje. Ežia, hajd! Na njih.« In potem so zaplavali v neskončnem ritmu izgledane ceste. Pubi je metal v zrak svoje stare izsušene noge, pri Janekovi gostilni se je nenadoma ustavil, navajen večnega ustavljanja. Janoš se je na vse kriplje trudil, da bi ga spravil naprej. »Zdaj pa imamo hudiča preklanega,« je vpil. Zgrabil je vile enemu od mož, ter vžgal z njim po konju, ki se je vzpenjal, skakal počez, skoraj bi prevrnil koleselj.

»O tristo bogov. Se ta hudič crknjen drži z njimi,« je vpil Janoš. »Vleci Sanji, kaj zijaš, potegni, da mu črevesje izvlečeš hudiču. Ali misli, da bova samo žrla? Zdaj gre za veliko stvar,« toda konj se je samo vzpenjal, po hrbtu je bil že ves marogast, šel pa ni, le oči je zavijal. Nekaj mož je skočilo s koleslja in začelo riniti. Ko so ga pririnjili do trgovine, si je Pubi premislil, začel je še sam vleči. Janoš je krmaril proti občinskemu odboru, kjer je stala gruča mož.

»Kaj onegavite tu?« je zavpil. Vaški odborniki so začudeno zrl v može na koleslju. Tišino, ki je nastala so trgali le klci, ki so se slišali od mlina. Janoš je na hitrico obrnil ter pognal Pubija proti mlinu. Ko so žene zagledale drveči koleselj z možmi, so začele še bolj vpitje. Nekatere

so jokale, najbolj razvnete so se tolkle po razgaljenih prsah, in metale kamenje v mlinska okna. Otroci v njih naročjih so se na vse pretege drli. Neki tujec je stal na stopnišču mlina ter jih miril. Ob pogledu na neobrite obraze mož, ki so od besa izmaličenih obrazov vihteli sekire in vile, se je umaknil za nekaj stopnic nazaj proti vходу v mlin.

»Kaj zijate vanj, kakor v sveto pismo?« je zavpil Janoš množici, ko je v veliko olajšanje ugotovil, da ni oborožen.

Med množico je zagledal orjaškega Potočnega Pišta ter se zadržal nanj:

»Kaj ga zijaš Pišta? Pobožaj ga, da mu bodo tri dni zvonili.« Nekaj najbližje stoječih žena je še krepkeje začelo pljuvati proti tujcu, možje so se počasi približevali k vratom. Janoš jih je s koleslja spodbujal. Tujec, oblečen v delovni kombinizon, gologlav, srednje velik mož, mladostnega obraza je začel govoriti:

»Poslušajte tovariši, ljudje...«

»Kaj?« je zavpil Janoš. »Mi tvoji tovariši? Lopov lopovski. Gromska strela, ali ga slišite ljudje?«

»Poslušajte,« je le-ta zopet začel, »kaj hočete od nas? Mi smo poslani sem, da razmontiramo stroje...«

»Aaa, priznaš,« je zavpila Forecova Marika, »da kračeš in razbijaš naš mlin smrkavec smrkavi.« Žene so začele še bolj vpitje.

»Nas so poslali, da razmontiramo stroje,« je zopet začel tujec, »ker bo tu...«

»To si nam že povedal,« je zavpil Potočni Pišta. »Raje nam povej kdaj mislite izvleči iz mlina svoje umazane gobce. Ali mogoče želite, da pridemo sami po njih?«

»Zgrabi ga,« je zatulil Janoš. Zgrabi ga in ga vrži v zid, da ga rodna mati ne spozna. »Med ljudmi je završalo. Tujec se je prestrašeno oziral, nato se je umaknil nazaj v mlin. Pri vrodu na dvorišče se je oglasila avtomobilska sirena.

»Vojska,« je nekdo zavpil. Nastal je vik in krik, ljudje so začeli bežati čez potok. Na dvorišče sta pridrvela dva avtomobila. Majhen, debel možakar se je skobacal na stopnišče in zrl za bežečimi ljudmi. Izza njega je šel gospodov Karči in nekaj vaških odbornikov. Možje so čez rame in potok opazovali dogajanje na mlinskem dvorišču. Gospodov Karči se je odhrkal in začel vpitje za bežečimi ljudmi:

»Poslušajte dragi sovaščani, tile tovariši so prišli, da bi vam obražsložili, da nihče ne ruši mlina, temveč bomo tukaj zgradili fabriko.«

»Nočemo fabrike, naj nam pustijo mlin,« se je zadržlo nekaj žena čez potok.

»Hohočemo mmmlin in fabbbrriko,« se je zadržal Sanji izza ogla, vendar se je njegov glas izgubil v kreganju množice. Niso se mogli zediniti. Eni so bili za fabriko, drugi proti.

li, tretji za oboje. Karol, Ferenc in Banji so se previdno izmikali izmed sebir in otrok ter zavili proti dmu.

»Ste slišali, to je fakt!« je povzel Ferenc drobeč Izza mrmrajočega Karola. »Proizvodna kaprica! Pri moji duši dobro je povedal. Taktično. Ni raj. To je fakt.« Nihče mu ni odgovarjal. Tiho so menicali proti domovom. V Ferencu je vrel. Besede, ki jih je slišal ob mlinu so mu bobnele v možganih.

»Provokatorji.«

»Sovražni elementi.«

»O moj bog kam sem prišel.« je zastokal na glas. »Zdaj nas postavijo pred zid in puf. Treza, moj bog, kaj boš s to drobno deco sama. Zdaj je konec, to je fakt.«

Starl Stevan je tekel najprej pogledat v opekarno. Toda tam je bilo vse na svojem mestu in v najlepšem redu. Ko je pritekel do mlina je bilo že vse končano, le odborniki in nekaj tujecev je še razpravljalo. Stevan se je ves zasopel napotil k Gospodovemu Karčiju, ki je nekaj govoril.

»Ha, ste jih našli?« je vprašal Stevan.

»Koga očka?« je vprašal majhen, debel tujec.

»Ha, koga? Ruse vendar!« je zajikal Stevan.

»Kakšne Ruse?« je zopet vprašal tujec. »Očka kdo vam je rekel, da so tu Rusi?«

»Ha, kdo mi je povedal? Saj je vse drlo branit, jaz sem se malo zamudil,

ker sem tekel najprej reševat opekarno. Kaj sem doživel. Tam peljejo mlin, vi pa tu: kdo, kaj, kje?« zijal je v Gospodovega Karčija.

»Stevan,« je končno le-ta začel, »saj ni, ni nobenih Rusov. Nihče ne ruši mlina, samo stroje bomo zamenjali, tu bo tovarna umetnih gnojil. Nekdo je začel po vaši hajkati ljudi, da rušijo Rusi mlin.«

»Stevan je nejeverno zrl v ljudi pred sabo, nato se je obrnil in šel.«

»Halo, očka kam pa? Počakajte!« je vpil za njim tujec. Toda Stevan je počasi korakal naprej proti potoku. Zroč pod noge je počasi prebredel potok ter zavil po cesti proti domu. Ko je prišel izpod žganjarne je zagledal Janošovega konja, ki je mulil travo ob robu ceste.

»Janoš, Janoš!« je zaklical. Izza njega je zavtilila zavora od koleca. Uzrl je sina Vanča. »Kaj delaš tu!« je zavreščal. »Ha, pomisli...« je mrmral.

»Kje pa je Dolgi Janoš?«

»Ha? Pomisli kaj smo naredili! Janoš!« je zavpil Stevan v grmovje. Konj je mulil travo, koleselj je bil zarit med dva grma črensle.

»Kje pa je Janoš?« je spraševal Vanč ter uravnaval koleselj.

»Tu nekje,« je dejal Stevan ter začel šariti po grmovju. Izpod gostega jelševega grma se je zaslišalo šelestne listja.

»Stoj! Niti koraka naprej, pasji sin! Izza gostega jelševega grma je štrlela kuštrava glava Dolgega Janoša.

»A, to sta vidva,« je v olajšanju zategnil Janoš, »Ali so že pobegnili? Kaj se je zgodilo?« Počasi se je izvlekel iz grma. Najprej je izrinil svoje dolge noge, nato se je prevallil na trebuh ter ritensko lezel naprej.

»Ha, Janoš kaj si naredil?« je zastokal Stevan.

»Stevan,« je zahlipal, »ali se je zato tolkel tvoj sin? Da nas sedaj streljajo, ker branimo svoje!«

»Ha, kaj praviš? Streljajo? Kdo strelja?«

»O, tristo bogov namalanih. Cel avto vojske je letel za mano in streljal. — Ti pa — kdo strelja! Toda mene ne bodo, ti pasji sinovi. Oni za mano, jaz pa po Pubiju, tu sem izkočil in se zabarikadiral, sreča za njih, da si niso upali zraven. Saj bi se še naprej boril, vendar je Pubi malo prepočasi prekladal noge, star je že, zato sem se moral tu zabarikadirati. Sreča za njih, da si niso upali zraven, ker bi drugače še katerega zabrisal tja od koder se je privlekel. Meni je že tako blizu konec in nimam ničesar izgubiti, škoda, da si niso upali zraven. Bi se otroci v šoli učili, da sem vsaj pred smrtjo naredil nekaj velikega. Tako bom pa moral crkniti z zlomljenim vratom, ko me bo Pubi prevrnil, ali me bo pa kap, ko bom lezel na sosedo.«

Vanč je komaj zadrževal smeh. Janoš se je začel otesati, obračati žepa, nato iskati po tleh. Končno je začel ritensko lezti nazaj med grmovje.

»Vanč, dragi sinček, Vanček,« je zavpil iz grmovja, »pridi, lepo te prosim, pridi in mi pomagaj poiskati pipo. O, kristusovo seme, moje pipice ni.«

Vanč je zlezal za njim. Čez nekaj časa je ves umazan prilezel Janoš nazaj, se vsedel in začel moliti peklenško molitev.

»Tam poglej, tvoje oči so mlade, tam nekje sem se tolkel.« Je zavpil za Vančem v grmovje.

»Ha? Pipe ni? Saj jo imaš v ustih!« mu je dejal Stevan. Janoš je začel začudeno vrteči oči.

»O, bog, kje je pravica? kaj delaš to iz mene, saj se mi bodo smejali še nerojeni pankrti. Umrli bom. Zejen sem pa že tako, da bi popil še mrtvečvo sokrvice.« Lizal si je osušene in razpokane ustnice ter preklinjajoč začel urejevati vajeti. Nato je zavtilal dolge noge na koleselj, se zrušil na sedež in se zadril na Stevana:

»Stevan, če vaju kdo vpraša, ali sem bil pri mlinu, ti veš, da me nisi videl. Ne, ne bodo me dobili. Samo domov ne,« si je zamrmral ter pognal konja, »da me stara ne dobi v roke, ker bi od žeje umrl. Pubi, mrha crknjena, daj hitreje, hajdi kaj mozgaš, zate ni politika!« Z ropotom je koleselj izginil izza ovinka. Stevan in Vanč sta se spogledujoč odpravila proti domu.

»Papá, ali si bil tudi ti zraven? Torej je naša družina dala dva partizana! Stevan je tresočih nozdrvi zapil oči v sina.

»Tiho! Kaj ti veš! Kaj se sploh mešaš v moške posle! Domov pojdi! Razumeš! Ha, in to naredimo toliko let po vojni,« je mrmral ter jo ubiral po cesti za sinom proti domu.

tone kuntner pesmi

Skril sem šopek vijolic.
V travo sem jih skrtil, ob poti,
kjer sva ponavadi hodila domov.
Pravila mi je, da ima rada rože.
In tistega dne sem jo hotel osrečiti.

Toda takrat ni hotela tod mimo.

V dolge sence, med prah na ulicah,
so padle moje misli, med zobe
sem stiskal molk.
V meglenih očeh so ležale mrzle
zvezde,
gola trava in oveneli cvetovi vijolic.
Nikoli ne bodo več lepe.
Niso smele osrečiti človeka —

Skril sem šopek vijolic — nehote —
v grob pozabljenja.

Pomlad sem odkril,
svojo belo, malo pomlad.
Z roko sem se dotaknil
mlade, nežne njive pšenice.
Inmoji prsti so bili topel veter
in moja dlan hladna jutranja rosa.

Kmalu bo žgalo:
želi te bodo
in boš strnišče.

Takrat se ne spomniš več
prvega toplega vetra
in prve jutranje rose.

Praviš, da je leto naokoli,
odkar sva jo vsadila,

da so lani istega jesenskega dne
sijale zvezde in letos, da sneži.
Da. — Sneži,
tako trdosrčno sneži,
tako gluho sneži
na najino krizantemo.

Takoj nad mestom stoji spomenik;
večji je od vseh stavb.
In daleč ga vidiš, že s polja.
Bel je kot marmor,
potem bo zelen,
pa ožgan,
pa rumen
in zopet bo bel.

Vanj sem skrtil
vse poljube, strasti
in najine raztrgane, neizhrepnjene
zvezde.

Lep spomenik, faraoni?...

Kadar pride pomlad,
kadar pride zelena pesem na trate,
se led odtali
s streh in oči
in zahrepenim...

Pa grem v poletno noč
kresnice lovit
in svoje otroštvo.
Kadar sije sonce,
se vse težke trave izravnavajo

in vsa mokrota te zemlje izgine.
Izsuše se potoki, močvirja,
oči.

Rad bi bil srečen.
(A srečen je samo tisti, ki je
dohrepenel do zvezd in do sonca.)

Gnoj bom navozil na njive,
vole zapregel in stopil za plug.
Globoko bom oral.
In če mi bodo volji odrekli,
bom vlekel sam.
Potem bom povlačil,
potolkel vse grude,
sadil in sejal...
Potem bom dolgo hrepenel...
od pomladi v poletja, v jesen.
In ko bom dohrepenel,
bodo ogoni rodili zvezde in sonca.
Imel bom lastno Rimsko cesto,
dolgo od ozare do ozare in svoja
lastna sonca.

DILEMA

Čuk meče krike brezupa
v molčečo temo
in mesec se zadovoljen ogleduje
na mirni površini morja.

Beli podplati lepih spominov
poskakujejo po sivih skalah,
ki branijo morju,
da bi zavzelo celino.
Podplati se izgubljajo v pozabi.
Čakam.
Glas sirene napoveduje
ladje življenja, ki prihaja pome.
Gledam reklamni lepak, ki obeta.
Toda, bi se vkrcal?

Ilustracije in slike so prispevali: IGOR
VODA, IVAN PREMŽL in Umetnostna
galerija v Mariboru.

martin prašnicki ob slovesu

Ni mogel vedeti, kdaj bo končana borba med njim in blede koščeno pošastjo, ki se mu je prikazovala v snu kot znanilka tesnega razmišljanja. Toda slutil je vse, niti za uro se ne bi mogel zmotiti, tako jasno mu je bilo, da se bliža njegov konec. Ob večerih, ko je postajalo v njegovi sobi mračno in ko je še mogel opazovati skozi okno poslednji žar dneva, je postajal zamišljen. Neka meglica mu je zastirala obraz, zato je veleva odgrinjati okna. In kadar so bile že vse zavese odkrite, je hotel, da bi bilo še svetleje.

»Dvignite pregrinjala!« je vsakogar nagovarjal, ki je prišel v sobo. »Zakaj puščate, da je notri mračno in soparno?«

Hiteli smo, da nas ne bi karal. Trudili smo se z vsemi močmi, da bi mu ustregli; težko je biti neposlušen do človeka, ki ga vidiš nemočnega pred seboj, da bi lahko možato ukazoval, in ki je naposled tvoj oče; druge stvari bi prestajali laže, njemu pa ne bi mogli odrekati želja.

Prišel je zopet najin večer, ko sva bila sama, in videl sem, kako mu stopajo potne kaplje na čelo. Že trikrat sem potegnil zaveso z enega konca na drugi, da bi izpolnil njegove zapovedi. Ko mi je še in še ukazoval, sem ga začel prepričevati, da ni več pomoči, ker se zunaj spušča že noč. Nemo in na mah se je vdal in negiben obležal na razkopenih blazinah.

Pot se mu je nabral tudi na nosu, ki je štrlel koščen iz prepadenega obraza. Dihal je zadržano in globoko; tako dihalo nemara mučeniki, kadar vztrajno molčijo v skrivnosti. Toda v njegovem izrazu ni bilo skrivnosti, ki je ne bi smel zvedeti, nasprotno: kazalo je, da mi hoče razkriti bolelost in moreče misli, ki so ga razkrajale v dnu duše.

»Jutri boš šel in boš prosil,« je slednjič spregovoril, ne da bi se zganil. Samo njegov glas sem slišal, ki je začel kot sleherni dan.

»Reci ji, da mora dati, mora!« Nisem ga gledal, ker me je bilo strah njegovih besed in tišine, v katero so padale. Poznal sem te krilate

besede, ki se niso mogle dvigniti iz zadušenega štirikotnega prostora. Mislim, da bo prenehal in me ne bo mučil s prigovarjanjem, ker sem vedel, da tega ne smem storiti. Toda njemu se je stvar zdela drugačna, preprostejša.

»Namesto, da prihaja sama in dan za dnem prinaša v hišo smrt, storiš lahko to ti!« je govoril dalje. »Naj izroči iglo in stekleničko, ostalo boš znal sam.«

Zopet začena. Ne pusti mi, da bi o življenju sodil drugače, kot se zdi prav njemu. Vzameš iglo in jo zabodeš v človeka; nekajkrat, potem gledaš, kako mu stekleničko oči in kako še in še zahteva tiste pijanosti. Navsezadnje me bo prisilil, da bom začel vpiti vanj. Tako iz strahu, da bi si opomogel. Tega ne bi zmogel. Nikoli še nisem moril.

»Ne bom šel. Nimam po kaj hoditi. Vse dobiš, kar je potrebno, vse ti dajemo, kar smemo.«

Odločil sem se, da bom skušal odgovorjati hitro in ostro ter ga na ta način oropati volje. Poem sem počakal na njegove obotavljajoče besede. Pogled mi je zdrsel k njemu in v strop, kamor je zrl.

»Stvar ni takšna,« je enolično nadaljeval. »Ti ne veš, da bolničarka stane. Njena pot sem in nazaj ni potrebna. Ti mi pomagaj, zakaj sem te šolal? Tudi tisto so bili stroški.« Še vedno računava. Tega mu ne morem odpustiti.

»K vragu denar,« sem nejevoljno vzkliknil. »Sedaj gre za to, da ti ozdraviš.« V hipu se je zganil in pogledal sem tudi jaz. Videl sem, kako sunkovito je obrnil glavo proti meni in nepremično zrl vame.

»Ti veš, bolje veš kot jaz, da ni pomoči, da ni zdravja, ni življenja.« Govoril je počasi in s poudarkom. Glas se mu je višal, toda bil je hripav, nadaljeval je tiše: »Vsaj ti ne blefiraj in ne laži. Imam te za pametnega, sojena mi je poguba in ti to veš. Nima nobenega smisla več.« To so bile možate besede. Še nikoli ga nisem slišal tako govoriti. Doslej sem mislil, da njegov večni molk skriva upanje.

»Potem še to ne pomeni, da se mora skončati predčasno,« sem ugovarjal s tresočim glasom. Ne vem zakaj sem začel drgetati. Menda zato, ker veva oba isto, ker sva si to pravzaprav priznala. Zdelo se mi je, da nimam moči, da bi se mu upiral, in da bom podlegel njegovi vni, ki je bila vsak dan bolj vsiljiva. Po dolgih dneh mu je uspelo. Kaže, da bo svoje le dosegel. Z resnico v sebi, ki mi jo je zabrusil v obraz, je strl moj odpor — odpor, ki sem ga tudi jaz grabil v brezsmiselnem upanju. Kljub temu mu ne morem obljubiti, da bom šel. Dostojanstvo, ki ga spoštujem, mi tega ne dopušča.

»Če ti ukažem, da greš in storiš svoje? Boš mar odbil?« Slutil sem, da se bo poslužil sile, ki me je vedno z lahkoto zlomila. Sedaj, ko leži brez moči, mu bo to uspelo.

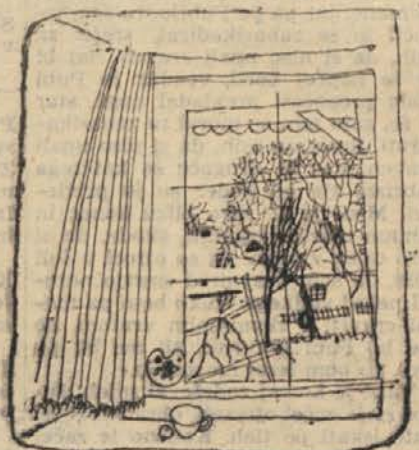
Mar se zakon propadanja kaže v tej obliki? Lepo je, če se zavedaš, da si moraš urediti tako ali drugače svoj konec. Tudi termite se pred smrtjo zavlečejo v lastno grobišče. Toda človek bi moral biti drugačen. Pa ni. Dokopal se je samo do tega, da si lahko pripravi rafinirano smrt, kadar sam hoče. Mar ima v stiski na našem planetu to res svojo prednost? Molčal sem in zrl nekam v tla. Glava mi je padala na prsi. Zakopal sem jo v dlani. Lasje so se vsuli na obraz, ko sem se sklonil, da bi skrtil svojo nizkotnost. Potem sem poslušal udarce v sencih in sklenjene v prsih. On pa je ponavljal:

»Jutri boš šel... jutri... Moraš iti, moraš...«

Pomagal sem nemočnemu telesu, da se je skotalilo, kamor je hotela njegova volja. Pred menoj so bile dolge kosti, v sklepih odebeljene, pokrivala pa jih je rumena, svetilkajoča se koža. Na nekaterih mestih je bila nagubana; pod njo bi moralo biti tkivo, toda ostali so sami vozli in dolge ohlapne kite. Včasih sem videl nesreče, povsem slučajno. Videl sem, ko je avtomobil podrl pečca, da so se možganj vsuli po zglašenem tlaku kot kaša. Videl sem tudi drugačne nesreče, vendar ne nikdar niso posebno bolele. Smrti v svoji bližini nisem čutil in razmrcvarjena človeška telesa so se mi zdela nekaj zanimivega, česar ne moreš videti sleherni dan.

Toda sedaj je bilo pred menoj nekaj čisto drugega. Čutil sem, da rumenkasta koža vzbujala gnus, zaradi katerega so se mi usta napolnila z lepljivo slino, ki je nisem mogel požreti. V drobstvu sem zaslutil slabost.

Odmašil sem stekleničko temnorjava tekočine in jo nataknil na medi-

cinško brizgalko. Delal sem po bolničarkinem nasvetu. Potegnil sem bat, valj se je obarval do odmerjene številke. Vse po naročilu in predpisul. Niti kapljice tega morilskega sredstva nočem vbrizgati samovoljno. V vsakem atomu je smrt in njena moč bi se krepila na račun moje malomarnosti.

»Veš, da se počutim vse lepše, ko me ta tekočina opijani. Pod kožo me ščegeče, zaskeli, potem se začnem dvigati. Vse pod menoj se zmanjšuje, izgublja ostrino in naposled pristajam v nekem svetu, ki ga doslej še nisem doživljal.«

Če bi mi to povedal ali ne. Pijanost, malo močnejša od alkohola, sicer pa navadna pijanost, ki črpa organizem močnejše, kot si lahko zamisljamo.

»Le spiš laže zaradi tega,« sem skušal odgovorjati karkoli, »in bolečine ponehajo.«

»Bolečine že, to je res, kajti sedaj ne bom čutil ničesar. Poglej!« In pokazal je s koščnim kazalcem skozi okno: »Vidiš, vse bo utonilo, vsakdanjost se umika.« Roka mu je omahnila, ker ni mogla nabora. Še vedno je zrl v nepremično nebo, ki se je naržito od hribovja modrilo v daljavi. Med prste sem nabral ohlapno kožo in jo napel, da bi tako laže zabodel injekcijo. Koža je bila rumena. Povesila se je kot cirkuški šotor. Potem sem zabodel. Rahlo sem sunil, a zdelo se mi je, da sem z iglo pridrl do kosti. Jasno, koža na stegnu, brez mišic.

»Si? Ne čutim te. In ne pazi preveč, saj ne boli.«

To mi je vedno govoril. Ta čas, ko sem mu vbrizgaval morfilj, ni vedel kaj drugega početi in je té besede

vedno ponavljal. Morda je želel, da bi ga sunkovito zabodel, ker ga je ščegetanje po koži vznemirjalo.

»Dobro je sedaj,« sem mu odgovorjal, zmeraj isto. »Samo obrnem te še. Potem bo prav.«

Vedno je bil zadovoljen, ko sva opravila. Na licih se mu je skoraj razpasel nasme. Tedaj se je obrnil k meni in me nenadoma vprašal:

»Ali ni smešno umiranje? Spreminjanje v nekaj, česar ne moreš dojeti.« Da, res. O tem sem že sam razmišljal. Saj smrt ne more biti drugo. Konec nevrednega življenja, ki pa je tem bolj klavrn, ker uniči sleherno upanje.

»Res je, oče, toda po smrti vendarle še živimo v spominih. Tudi to je nekaj.« Treba je o nečem govoriti, da mu bodo prešle te misli.

»To niso spomini, ki bi bili kaj vredni. Dan ali dva še kdo pretaka solze, potem pa pridejo druge skrbi. To razumem; čemu žalost, ko se vendar ne da ničesar storiti. Saj smrt ni tako strašna, kot se je bojimo.«

Ker sem ga gledal, mu je bilo neprijetno, zato je umaknil pogled in ga usmeril v strop, kjer pa ni imel kaj videti.

»Moraš biti velik človek Borec, junak, umetnik, kar koli. Recimo glasbenik.« Zopet je govoril o tem, kar je vse življenje prikrival in je pronicalo iz njega sedaj, z nezadržanim obžalovanjem, ker se ni mogel oddolžiti svojim velikim željam. »Igraš, poješ, ljudje se vesle s teboj, jokajo, kadar jim je hudo kot tebi...«

Vem, nedosegljive stvari so ga navduševale najbolj od vsega in v tem je bila ironija njegovih neuspehov.

»Ampak na svetu ni samo velikih reči,« se je hotel opravičiti. »Je še mnogo malenkosti, zaradi katerih je težko oditi in se za vselej posloviti. Trenutki, ko se vse izgublja, oddaljuje in izgineva izpred oči, so težki...« Zapuščala obalo, na kateri si doživel veliko stvari, še večje pa pustil nedotaknjene. Rad bi se oklenil te obale za vedno, padel bi na tla in poljubljil stopinje življenja, ki je za tabo in ki se ti je preje zdelo nevredno. A ladja se oddaljuje in ti izginjaš v večnem popotovanju. Brez povratka in iz večne neskončnosti.«

Dvignil sem roko, popolnoma nehote. Zdelo se mi je, da resnično potuje, na beli barki, ki je odrinjena proti njegovi volji in je zato vse nesrečen. Kako pusto pot bo imel v sivini brezličnih noči in dni, ki se zlivajo v gosto samoto, mrazoče in ostudno in od koder ga bo pozdravljala sleherni hip strašnejša samota. — Toda tudi samote ne bo. Vest brez zavesti in hotenje brez vere!

»Veliko si storil na tem svetu. Poglej, nočem ti laskati, toda dal si nam vse, kar je bilo v tvojih močeh. Če si nesrečen, tedaj ne bodi zaradi nas.« Zopet sem govoril nekaj brez pomena. Besede, ki niso bile moje, same so mi uhajale. Le toliko, da bi pregnal brezupni pritisk, ki se je napel v sobi. Potem je nadaljeval:

»Ne zapuščam samo vas, potrebno je zapustiti vse, kar je bilo ljubo, za kar si izgoreval v mladosti in v čem si brezplodno trošil moške moči. Toda misel se ne utruji; bogati se z utvaro, ki se ji včasih z vso vneto predajamo. Toda, mar je to kakšna slabost? Sreča sama ni nikoli bogatejša od misli. Kako naj umira brez obžalovanja za vsem tem? Vsaj nekaj, sedaj pa boli, boli.«

Govo je dalje, si postavljaj vprašanja in si sam odgovarjal. Čutil sem, kako se hromi z zavestjo, da mu je življenje prežgodaj ušlo. Razumel sem njegovo žalost. Kar ga je včasih utesnjevalo, da ni mogel razmahniti

svojih sposobnosti, ga je sedaj strahilo kot prikazen, ki ga spominja storjenih napak. In to ga peče.

»Široka je cesta, po kateri potujem. V daljavi zvonijo zvonovi in v bobnenju postajam lahkoten, da bi premagal vsak napor. Kot v mladosti hitim, da bi čimprej dosegel svoj cilj. Toda hitenje pojenjuje,« in zamahnil je z roko nad nesmiselom hitenja. »Po tem spoznam, da je vedno več poti do cilja. Ti omaguješ, cilj se odmika vedno hitreje. Ob poti posedajo utrujeni sopotniki. Vedno jih hodi manj. Pred sabo še vidiš sključene postave, ki komaj zmorejo korak. Nenadoma se ti vsuje pod nogami, kakor se je sedaj meni. Tako se ne spleča umreti. Zapel bi, kaj pel — zatulil bi med vas, kot žival, ki mora pod nož. Kri bi dal, da bi ostal madež moje strasti na tej zemlji. Tako pa tonem v pepelnato praznino, pogrezam se, pomagajte! Še sto let bi hotel živeti, še enkrat pretakati kri, ki me je polnila ob rojstvu... Še sto let...«

Postal je miren in vedel sem, da je zaspal. Poravnal sem mu odeje ter se po prstih odplazil iz sobe. Kakor da ne bi bilo nič. Smrt pa je bila tako blizu! In končati tako v sredi, nesmisel!

Stirikotni prostor, ki smo stisnili z našimi telesi, je napolnil mrak. Na rjavo obarvanih posteljnih straneh je izginit ves lesket, ki smo ga bili vajeni, v sredini pa se je belila nekakšna gmota, še bolj podobna razkopanemu snegu. Velika smrt je prišla kmalu. Nismo vedeli, kod se je priplazila med nas. Ne kdaj je razrinila naša tresoča telesa. Stala je razpeta v temni in čutili smo njen ledeni dih, poln tišine in groze.

Mati je prižgala svečo. Roke so se ji tresle, da se je svetloba razdrobila na naših pričakujočih obrazih. Vsi smo nekaj pričakovali. Prišli smo sem, da bi na nekom drugem opozovall, kako bomo sami umirali. Grenkobe nenadomestljive izgube nismo kazali in materin razbrzdani obraz in zatekle oči so nas prepričevale, da je naše sočutje pretrdo. Toda sami sebe nismo mogli razumeti, kdo ve zakaj ne. Mar je bilo krivo to, da smo urili um le zato, da bi prepričali sami sebe, kako nevarno je umirati? Ali da bi pokazali, s kakšnim junastvom prestajamo udarce? Nemara smo pa spoznali, da ne bomo izgubili vsega, če izgubimo očeta. Čas, v katerem smo zoreli, nas zlomi v prepričanju, da nismo nikomur dolžni sočustvovanja. Človek, ki smo ga klicali za očeta, je imel le malo stvari, s katerimi bi nas lahko podprl v tej zmedbi in iz česar bi lahko rasla naša hvaležnost. To, da nam je podaril življenje, je bilo premalo.

Čakali smo, da bi se svinčeno ozračje razredčilo in da bi laže zadihali. Pričakovali smo trenutka, ki bi v naše ravnanje prinesel neko spremembo. Naše ravnanje je bilo kruto. Na smrt smo bili preveč pripravljeni. Prišli smo, da bi jo doživeli v naši bližini, v lastnem krogu, da bi čutili kako se trga členek v verigi, kako se bo potem sprostila in zagotovo razletela. Nismo hoteli biti ogoljufani. Pričakovanje nas je utrujalo. Rjuha, ki se je tu in tam zganila, nam je pomagala premagovati enoličnost in drmo. Potem smo zaslišali rahlo drsenje in bilo mi je, kakor da bi polzel k robu pločevinaste strehe, kjer me bo pogled na prepad razsekal na koščke. Čutil sem, da prihaja tisto, zaradi česar smo prišli sem in prizigali sveče. Vsi smo molčali. Nič ne hotel priznati tesnobe, ki se nas je lotevala.

france forstnerič angažiranost poezije

Poezija hrvatskega pesnika mlajšega rodu Slavka Mihalića je primer, kako lahko lirika, ki ume združiti v sebi tradicionalnost in modernost, najde pot tudi do širših krogov bravcev. Pesnika imajo za enega najpopularnejših sodobnih hrvatskih pesnikov in vendar si te popularnosti njegova poezija ni priborila s tem, da bi žrtvovala svojo umetniško raven in se skušala s preprosto sentimentalnostjo in nezahtevni verzificiranjem približati pravcu. Seveda ni mogoče tu misliti na pravca, ki o poeziji in njenem iskanju sodobnega izraza in izpovedi domala ne ve nič, ker sodobne poezije kratkomalo ne bere ali pa jo odklanja z lenim izgovorom, češ da je »nerazumljiva«, »nekomunikativna« in tako oddaljena od umetniških interesov in čutenja današnjega bravca, da mu ne more nič povedati. Tudi Mihalićeva lirika terja bravca, ki spremlja razvoj sodobne jugoslovanske lirike in ve, da ta mora iskati nove izrazne možnosti in idejne probleme.

Pesniškega sveta in pesnikove umetniške fiziognomije seveda ob teh štirih — sicer značilnih — prevodih ne bo mogoče več kot le bežno in fragmentarno skicirati. Te štiri prevode iz Mihalićeve zadnje zbirke z naslovom »Letni časi« (Godišnja doba, Zagreb, 1961, samozaložba) sem izbral z namenom, da bi opozoril na tri idejno-izpovedne elemente, ki so značilni in osrednji v celotnem Mihalićevem pesniškem ustvarjanju. Prvi problem je pesnikova idejna in družbena angažiranost v sodobnih problemih sveta in človeka v njem (glej pesem Vojne operacije), drugi element te poezije je — v poenostavljeni in shematični označbi — relacija pesnik: človekovo bivanje in nebivanje, s temi problemi pa se v Mihalićevi poeziji prepletajo tudi pesnikovi »osebni« problemi. »Osební« sotiijo nujno v narekovanju, saj Mihalić vedno, kadar v pesmi govori v prvi osebi, ne misli niti samo »jaz pesnik« niti »jaz, ta in ta«, temveč vedno le jaz-človek v občnem pomenu.

Vse navedene tri plasti v Mihalićevem pesniškem svetu so le razčlembi namenjene kategorije, saj v resnici se vsi trije doživljajsko-miselni elementi nenehno prepletajo, kar pesnikov gibčni, z nadrealizmom oplemeniteni izraz vsestransko omogoča in podpira.

I.

Pr eden označimo način idejno-družbene angažiranosti te poezije, je treba podčrtati misel, ki jo je Mihalićev vrstnik in prijatelj, kritik in esejist Vlatko Pavletić izrekel približno takole: »Sodobna poezija ima bolj moč vprašanja kakor gotovost odgovora.« Tako bi zašli nujno v protislovja in v dvoumna tolmačenja, če ne bi priznali, da obsega prava poezija širši idejni prostor, v katerem so problemi, dileme, zablode in

resnice današnjega Človeka na tem planetu, ne pa samo človeka v nekih konkretnih družbenih, političnih, geografskih in podobnih meridianih. »Vojne operacije« so zato jedek, celo z divje prizadeto ironijo zakričan protest proti vsakršni vojni ali točneje že proti sami zavesti, da mora človek na današnji stopnji razvoja še z vojno urejati karkoli na tem svetu. Zato so vsi trije Mihalićevi bojevniki — prvi, ki pade v strahu in obupu, drugi, ki pade herojsko in patetično, in tretji, ki se izgubi v ravnodušni toposti, tragični v svojem nesmiselnem padu. In tudi tisti, ki menijo, da se iz tega nesmisla kaže rešiti, so v tragični zablodi, saj v determiniranosti takega sveta, ki pozna vojne, postane kakršnakoli odločitev naravnost absurdna. In kje je etična pozitivnost takega pesniškega sporočila, bo kdo vprašal. Aktivni, revolucionarni humanizem take poezije in pesmi, kot so »Vojne operacije« je upor. Upor proti svetu vojn. Tako Mihalićeva angažirana poezija dokazuje trditev, ki so jo že tolikokrat pri nas zapisali (npr. Cosić), da je namreč vsaka dobra poezija v vsakem času in v vsaki družbi upor proti staremu in prežvelemu v človeku v imenu pozitivnejše možnosti v prihodnosti, za katero pa se je treba še boriti. Tudi s pesmijo ali pa morda v prvi vrsti s pesmijo ali širše — z umetnostjo, ki s svojo permanentno revolucionarno-osveščujočo vlogo ohrabljuje človeka za akcijo: ekonomsko, politično, družbeno. Zato je toliko globlje resnice v znani, navidez nacionalno zaneseni in parolarski trditvi, da so naši borci nosili Prešernove poezije in prsnem žepu na vojaški bluzi.

SAM, KER TAKA JE ZMAGA

Ne več strah, čutim, kako mi poganjajo volčji zobje
Ne več steza, zaboga, Sredi polja roti me grmovje
Če se mi oči zabliskajo, vrane vzletavajo s prezirrom
Ne več spomin, obzirno človeško pokrelo
Ne hiše, ne pločniki, ne mitnice
Nenasitna prsa so segla za snegom
In ne bom zašel: vetrovi pravijo cilj
Moj je na drugi strani
Čutim, kako lepo se svetlika okno mojega volčjega očesa
Ne več čas, moji dvojni koraki hitreje napredujejo
Lovci, še nocoj bom prispel
Na travnik, ki je izjedel izdajalske sledi
Klical bom silnega sebe na nebu
Sam, ker taka je zmaga

Pesem (v pomenu umetnost) je človeku, čeprav neopazno, vedno pomagala naprej, pa naj so jo v svojem času imeli za pesimizem, obup in razkroj ali pa za sanjarjenje. Pesnik je upornik. Odreka priznanje temu, kar je in kakor je, v zameno za to pa ne dobi nič in ne pričakuje nič. Zato vse zastavlja samega sebe. Razdaja se v zameno za možnost prodreti naprej, globlje, v neznano in neraziskano ali že osvojeno in zaradi udobja, strahu, ravnodušnosti nepriznana in neizrečeno. Zadovoljstvo, mir, sreča je najmanj čemur se mora odreči. Zato je »njegov cilj na drugi strani«. Bolj, ko se razdaja, bolj ko ni več samo on, temveč bistvo — človek — hitreje napredujeje njegovi »dvojni korali«. In, ko nazadnje »kliče silnega od sebe na nebu«, je sam, »ker taka je zmaga«. Človekova zmaga je zmaga toliko, kolikor je pripravljen in zmožen za-

njo zastaviti samega sebe, vsega. Taka je človekova odgovornost kot pogoj za aktivno sožitje s sebi enakimi.

»Zemlja« (smrt, objektivnost) pa je seveda najnepreklicnejša trdnost, ki se ji je zato treba še toliko bolj upreti s tistim, kar lahko storiš kot ne-zemlja (ne-smrt) — torej zopet kot človek, živ, zavesten. Pesnik-človek se tako razda, razmeče z vpraševanjem in odgovarjanjem in zopet z žejo vpraševanja, da pride k zemlji od teh akcij, nenehnih in utrudljivih, ves brazgotinast. Klečnil je na kolena, pijana od bolečine ljubezni, do nezemljinega, da lahko zdaj reče zemlji: na me k sebi in sebe. Jaz sem izgorel. Upri sem se ti z življenjem in s tistim, kar sem življenju dal in zdaj je, zemlja, tvoja zmaga jalova: dobila boš le samo sebe.

ZEMLJA, PRI TVOJEM ZGLAVJU

Zemlja, zdaj sem čisto pri tvojem zglavju
Kar je pripadalo zvezdam in oblakom, sem pustil vetru raznesti
Na kolenih pijanih bolečine od ljubezni
Sem pri tvojem snu z odprtimi očmi

Precej težak in z mnogimi brazgotinami
V vsakem prstu se kakšna pesem oglaš
In vznese na ranjuje

Na me k sebi in še niže sebe
V podzemlju, kjer je za glas dovolj prostora

Najin kratek čas naj se povsem odpre
In pusti vse goste žejne pred vrati

IV.

Odločilne stvari, pove pesnik, se dogajajo »zunaj pred vrati« izven zemlje (smrti), ki kljub svoji nepreklicni trdnosti, absolutnosti v bistvu ni nič, ki se proti sebi ne more boriti, saj se niti zavedati ne more. Bori pa se »zunaj« v življenju človek (vsak človek je v svojo borbo pesnik), ki v podobi krivca ljubezenskega zapeljivca in zapeljanke ihti — ne svetohlinsko in »ljudomilo« — temveč skozi zobe, z navidezno ironijo in cinizmom. Požira suhe solze protesta in obupa zaradi tega, ker živi pomeni tolikokrat polastiti se drugega, ga oropati in se pred njim še sprenevedati. Z jedko neprizanesljivostjo je človek pokazal sam sebi svojo spako. Zopet upor. Tokrat proti samemu sebi. Saj izvor vsega zla, to vemo že dolgo, je v človeku samem. Ne v »zemlji«, Ta je mirna. Pohlevna.

O Mihalićevem izrazu velja v tej bežni skici pesnikovega portreta omeniti le to: kakor redkokateremu našemu sodobnemu poetu je Mihalić uspelo ustvariti svojski izraz na osnovi realističnega izraza, oplemenitenega z besednimi umetnijami sodobnih lirskih šol. Zna transponirati realnost v sproščen izraz, ki mu podzavestni vzgibi asociacij omogočajo razširitev poetičnega prostora in moč besede, ne da bi zapeljal pesnika v izključno besedno čarovnico. Čeprav se navidez prepusti podzavestnemu toku asociacij, Mihalić ne zaide v bohoto pa vtič nizanje podob. Racionalnost je prisotna pri oblikovanju v ravno pravšnji meri, da izbere izmed nešteti možnosti v »avtomatičnem« procesu imaginacije vedno najustreznejšo misel, podobo, besedo in ustvari tako živ in izviren organizem pesmi.

Pesmi prevedel France Forstnerič

zinka erman- tatjana

ura je bila

Kaj je bilo to —? Zmaga ali poraz —? Vse je že tako daleč, pa se še vedno spominjam. Bratranec Ervin, osemnajstleten fant, še kar simpatičen in — jaz! Kako je že bilo...

Na počitnicah sem bila pri teti. Vse je teklo po vnaprej določenem redu. Nihče ni delal načrtov, pa vendar smo vedeli, kaj bomo počeli. Jaz sem hodila s Stojanom na plažo. Večkrat sva bila sama, pa mu nisem dovolila, da bi se me dotaknil. Takrat nisem marala ljubezni; hotela sem samo zmagati, potisniti ga med ostale »spomine«! Potem pa nenadoma njegova izjava. Sele takrat mi je postalo jasno, da sem bila z njim preveč prijateljska. Hotel se je ubiti in morala sem mu dati besedo, da ne bom hodila z nobenim drugim. Obljubila sem mu, ne da bi vedela, kaj pravzaprav govorim. Nedaleč od naju sem videla Ervina. Ležal je na borovih iglicah in poljubljal Nives. Pravo ime ji je bilo — Marjana; a vsi so jo klicali Nives. Vedela sem, da Ervin hodi z njo; takrat pa je nenadoma nekaj zavrelo v meni. Kako lepo telo ima. Le kako poljublja —? To so bile neumne misli, a vendar so mi oči vedno znova uhajale k njima in požirale njegovo bronasto telo. Naveličal se je ljubimkanja in prišel k meni. Stojanu to seveda ni bilo prav.

»Kako je —?« je vprašal in se zleknil zraven mene. Mimogrede je njegova roka zadela mojo nogo. Ponavljam — čisto slučajno. A moje prejšnje misli so bile krive, da sem se vznemirila. Moram, moram to doseči, sem tiho zamrmrala. Legla sem in ga pričela spraševati o Nives. Takoj sem opazila, da nerad odgovarja. Nervozno je rekel, da ne. Vstal je in se zagledal vame.

»Kaj te pa to zanima —? Bi me mogoče rada ti naučila?« Nasmehnila sem se in sprejela globok pogled njegovih temnih oči. Vedno femnejši je postajal, bala sem se, da ne bom vzdržala. Naslonil se je na komolce. Vedno bližji mi je, sem pomislila.

»Lidija, naj ti nekaj povem —. Samo, prosim te, ne smeš se mi.« Tiho sem odvrnila, da bom popolnoma resna.

»Veš, včasih mi je kar žal, da sva v sorodu.«

»No, da. Vsekakor bi lahko bolje izkoristili čas, ki ga preživimo skupaj.« Govorila sem v množini, čeprav sem mislila le na naju. Mogoče tedaj sploh nisem mislila na njega kot na fanta, s katerim bi lahko hodila. Hotela sem samo vedeti, kako ljubi — če lahko uporabim prav ta izraz. Nenadoma sem začutila njegovo roko na boku. Zdrznila sem se. Kaj naj rečem —? Če ga grobo odbijem, bo potem šel —?

»Kaj ti pa je?« sem ga tiho vprašala, čeprav sem ga pred delčkom sekunde hotela od jeze suniti v rebra —.

»Nič mi ni... samo, spoznal sem, da sem nor nate — in da me najino sorodstvo prav nič ne briga.« V tistem trenutku me je hotel poljubiti. A to sem predvidevala ter se še pravočasno umaknila. Iz vode se je primajal Stojan. Prišel mi je kar prav.

»Uh, kako si lep. Kot Apolon, obsijan z večerno zarjo!« Pihala sem z njega vodne kapljice in škropila Ervina. Ta je bil besen in to mi je ugajalo...

»Stojan, greva domov?« Bil je seveda takoj pripravljen. Čez kakšnih pet minut sva se odpeljala. Imel je motor, majhno sivo lambretto. A z njo je imel več sitnosti, kot dobička. Vsak dan jo je moral popravljati in tisti večer sem se bala, da se ne bova pripeljala domov. Pa je le šlo. Po večerji se nam ni ljubilo spati. Z Mileno sva sedeli na terasi in se pogovarjali. Same neumnosti, pa vendar... Na cesti sem zagledala Ervina z Nives. Hodila sta vsak na svoji strani ceste, molče.

»Spet sta se sprla, bedaka,« je tiho rekla Milena. Molčala sem in premišljevala, ali ga že lahko štejem med »ostale« ali še ne. Vstala sem in šla proti svoji sobi. Sele na stopnicah sem se spomnila, da bi ne bilo odveč, če bi rekla vsaj lahko noč. To sem tudi storila. Soba je bila prijetno hladna, a meni se je zdela odvijajoča. Ze takrat sem včasih čutila, da je vse skupaj neumnost. Zelenela sem si samote, popolne tišine in miru. Slekla sem se in legla. Rjuhe so mi osvežile telo.

Poiskala sem uro — polnoč! Pravijo, da se mrtvi v tem času vračajo k svojim dragim. Stresla sem se; Werner —! Ali bi lahko prišel, prišel vsaj za trenutek; samo delček večnosti bi ukradla. Bila bi sama, kot nekaj. Spet bi bila polna toplote,

ljubezni, pričakovanja, nežne pozornosti. Čutila bi njegov dih, utrip tega čudovitega srca. Poljubila bi ga in... Streznila sem se. Saj govorim o njem, kakor da bi bil mrtev? S kakšno pravico —? Werner vendar živi, le v mojem srcu je mrtev. Ali pa tudi to ni res —? Zdaj je vse drugače. Takrat, tiste žalostne in pušte jeseni je kratek oster »ne« končal vse, še preden se je prav začelo. Potrebno bi bilo eno samo vprašanje in vse bi bilo zopet v redu. A meni je nekaj branilo vprašati, spregovoriti, branilo mi je — prositi! Werner —! Ime neslišno zdri iz ustnic v polnočni temi, a slišim ga iz vseh strani. In kolikokrat sem si zatrjevala, da sem te pozabila; da sem pozabila tvoje lase, tvoje vprašujoče oči —? Ne, ni res! Lagala sem sama sebi. Zakopala sem obraz v blazino, bala sem se solz. Pa jih ni bilo. Potem so se iznenada odprla vrata. Na pragu sobe je stal Ervin. Moje popoldanske muhe glede njega so že zdavnaj izginile. In zdaj je bil tu. Brez besed je zaprl vrata in stopal proti meni. Kot mesečnik... V resnici je bil daleč od tega. Njegove misli so bile jasne, še jasnejše od mojih.

»Lidija —.« Skušal me je objeti. Odrinila sem ga in se obrnila na drugo stran. Kako težko sem zadrževala solze. Ta njegov šepet v noči, lesket oči, postava —! Werner —! Kako zelo mu je bil podoben. Čudno, da tega nisem že prej opazila. Ali pa morda sem in sem ga prav zato hotela »preiskusiti«. Ko bi vendar že odšel. A on je govoril:

»Dobro, zdaj vem. Šalila si se. Hotela si vedeti, če sem tak kot ostali. Ni te brigalo sorodstvo, niti to, da te res ljubim! Hotela si samo začeti, zmagati — in končati! Končati, kakor da bi ne bilo nič —! Ampak jaz sem te spregledal. Vse sem vedel vnaprej. Samo čakal sem, da boš začela. Prišel sem ti povedat, da si doživela poraz. Mogoče svoj prvi poraz v igri z ljubeznijo. Toda, če se nekaj začne...« Te besede so mi pregnale vso melanholijo.

»Oprosti mi, Ervin! Nič takega nisem nameravala, kar trdiš ti. Jaz, jaz... ah, pusti me samo, prosim te! Bruhnila sem v jok in se zarila v blazine. Vžgalo je! Takoj je bil pri meni. Ko sem pustila, da me je tolažil, so njegove besede postale drugačne.

»Lidija, morda tega res nisi nameravala. Ampak, vseeno, uspelo ti je! Rad te imam.« Hotel me je poljubiti.

»Rad, rad! Neumnost!« sem zamrmrala.

»Kako naj ti dokažem —? Kaj naj naredim, da mi boš verjela —?« Pogledala sem ga. Ali bo —?

»Pusti Nives!« sem rekla tiho, a ostro.

»Prav! Videla boš, da je jutri še pogledal ne bom.«

Nasmehnila sem se. Torej — vendarle zmaga! Kljub temu, da me je »spregledal«, kot pravi.

»Če me imaš res rad, boš odšel,« sem tiho rekla in mu ovila roke okrog vratu. Prikimal je in — odšel. V meni pa je nenadoma vstalo nekaj obžalovanju podobnega. Gledala sem v zaprta vrata, kljuko, ki jo je pravkar držala njegova roka; pri tem sem želela, da bi prišel nekdo drug in tiho šepnil: »Vrnil sem se. Rad te imam.«

Ura na roki je monotono tiktakala v noč, skozi okna se je ujel veter v širokih zavesah iz tila. Z vetrom pa je prihajala samota, ta tako željena

samota, z njo pa — vse večja praznina.

Kaj sploh iščem tukaj —? Ali ni dovolj, da sem onesrečila Stojana —? Kaj moram res še Nives —? Ervina obožuje. Naj juna sreča propade zaradi mojih norih želja, ki so povrh vsega še — trenutne? Saj do Ervina ničesar ne čutim. V meni je spet prebujena, že zakopana ljubezen... Porazila sem samo sebe, pa sem hotela zmago. Vrnila se bom.

Drugi dan jih je moja novica prenesla kot strelo z jasnega.

»Domov grem,« sem izdabila pri zajtrku. Na sebi sem čutila težo nji-

hovih vprašujočih pogledov. Ustnice so sicer molčale, a vendar so vame z vseh strani kot puščice zadevala vprašanja. Čakali so — morda pojasnila? Nisem več spregovorila. Čez čas je vprašala Milena:

»Kdaj pojdeš —?«

»S prvim vlakom — čez tri ure,« sem odvrnila.

»Tri ure, 180 minut, 1080 sekund!« je zamolklo spregovoril Ervin. Pogledala sem ga in se nasmehnila.

Spremljali so me na vlak. Od nekod se je pripeljal Stojan. Skozi okno mi je dal pismo. Čudno, tudi Sašo mi je kakšno leto zatem dal pismo. Samo, njegovo je padlo v reko. Stojanovo pa sem sama vrgla pod kolesa. Zakaj bi ga brala? Videla sem, kako je tekel za vlakom in pismo pobral. Obrisal ga je ob hlade in dal v žep. Dvignila sem roko v slovo. To sem še lahko storila zanj! Ko sem sedla, me je nekdo poklical. Nisem ga še poznala. Ime mu je bilo — Marjan.